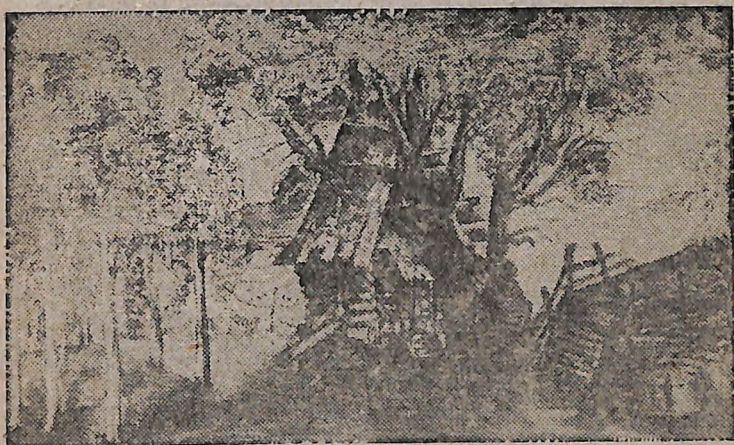


5807

Հայկ. ԽՊՀ — Арм. ССР

ՌՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ. ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ и БАЛЕТА

ՀՐԱՀԱՐՍ РУСАЛКА



782

0-57

ՅԵՐԵՎԱՆ

1938

ԵՐԵՎԱՆ

25 OCT 2010

Հայկ. ԽՍՀ—Арм. ССР

ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА

782 *my*
0-57

Ջ Ր Ա Հ Ա Ր Ս

Ոպերա 4 գործողությամբ (6 պատկեր)

Ցերմեսություն՝ Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՄՅՈՒՅԿՈՒ

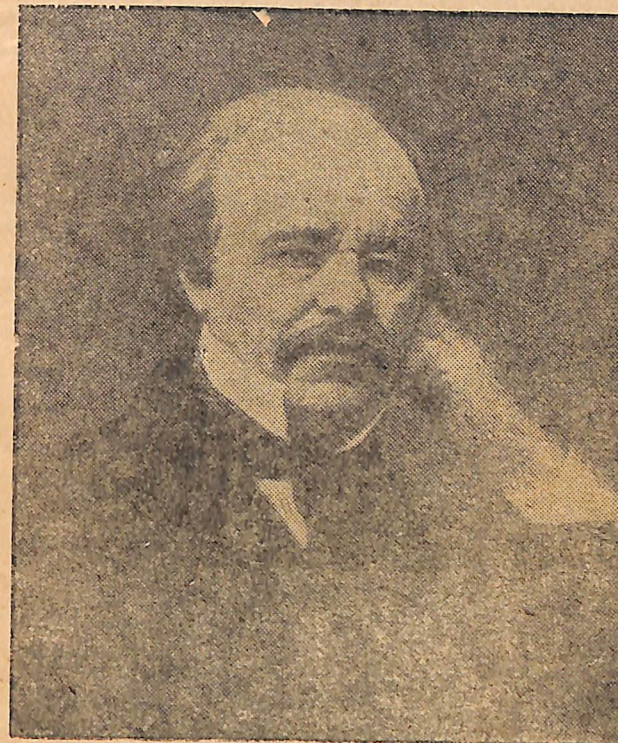


РУСАЛКА

Опера в 4-х действ. (6 карт.)

Музыка А. С. ДАРГОМЫЖСКОГО

005 130 25



Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՄՅՈՋՍԿԻՅ — А. С. ДАРГОМЫЖСКИЙ.
(1813—1869)

5807

02.09.2013

Ջ Ր Ա Հ Ա Ր Ս

Ոսկերա 4 գործողությամբ (6 պատկեր)

Յերաժեսուրյուն Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՄԻԺՍԿՈՒ



1214
38



Ա. Ս. ԴԱՐԳՈՍԻԺՍԿԻՅ

Ալեքսանդր Անդրեյովիչ Դարգովիժսկին ծնվել է 1813 թ. փետրվարի 2-ին, Տուլայի նահանգի Դարգովիժ գյուղում: Նրա հայրը, փոստի չինովնիկ և ժանր կալվածատեր, 1817 թվին տեղափոխում է իր ընտանիքը Պետերբուրգ, վորտեղ, յերեխայի յերաժշտական տաղանդի զարգացման համար ստեղծվում են ամենաբարենպաստ պայմաններ: 11—12 տարեկան հասակում Դարգովիժսկին արդեն նվագում էր ջութակի և դաշնամուրի վրա, սովորում էր յերգել և ստեղծագործական փորձեր էր կատարում: Ինչպես ընդհանուր, այնպես և յերաժշտական կրթությունը նա ստացել է տանը: 14 տարեկան հասակում Դարգովիժսկին ընդունվում է պետական ծառայության, վորը նրան հնարավորություն է տալիս շատ կարճ ժամանակամիջոցում հայտնի դառնալ Պետերբուրգի սալոններում, վորպես դաշնակահար ու կոմպոզիտոր: Կոմպոզիցիայի տեսությամբ, Դարգովիժսկին յերբեք լուրջ չի զբաղվել: 20 տարեկան հասակում նա մտերմանում է Մ. Ի. Գլինկայի հետ: Նրանք միասին չորս ձեռքով նվագում են, թե հին և թե ժամանակակից կոմպոզիտորների բաղմամբիվ սիմֆոնիաներ, ուվերայուրաներ և ոպերաներ: 1838 թ. նա գրում է իր առաջին ոպերան՝ «Եսմերալդա» ըստ Վիկտոր Հյուգոյի «Փարիզյան աստվածամոր տաճար» վեպի: «Եսմերալդա» ոպերան բեմադրվում է միայն 8 տարի հետո: Այդ ոպերայում չնայած նրան, վոր նա քիչ որիզինալ է, արդեն յերևան է գալիս Դարգովիժսկու «դրամատիկական ոժտվածությունը, բեմի զգացումը, բնույթագրելու կարողությունը և արտահայտիչ վոկալ ղեկավարման»: Յերեսուն տարեկան հասակում նա ընդմիշտ թողնում է ծառայությունը և ամբողջովին իրեն նվիրում յերաժշտական ստեղծագործությանը: Մեկ տարի հետո նա կատարում է իր առաջին արտասահմանյան ճանապարհորդությունը, վորի ընթացքում ծանոթանում է Մեյերբերի, Գլեյլիի, Ոբերի և այն ժամանակվա մի շարք ուրիշ ականավոր կոմպոզիտորների հետ:

«Եսմերալդա» ոսկերայի բեմադրութիւննց հետո, Դարգումիժակին ըստ Պուշկինի տեկստի գրում ե ոսկերա-բայետ «Վաքիսի տոնա-խմբութիւնը», վորը բեմադրվում ե միայն 20 տարի հետո: 1842—1855 թիվը Դարգումիժակին գրադված եր «Ջրահարս» (ըստ Պուշկինի) ոսկերայի մի շարք ոտմաններին և վոկալ անսամբլնե-րի ստեղծագործութիւնը: Դարգումիժակու շուրջը խմբվում են մի շարք մարդիկ, վորոնք քարոզում են յերաժշտա-գեղարվեստա-կան ռեալիզմի լողունները, «ճշմարտութիւն ձայների միջոցով»: Իր կյանքի վերջին տարիներին ընթացքում Դարգումիժակին աշ-խատում եր «Քարե հյուր» (ըստ Պուշկինի) յերաժշտական գրա-մայի վրա, վորը կառուցված ե բացառապէս բեհիտատիվների վրա և զուրկ ե «բոլոր ոսկերային հատկանիշներինց (ատրիբուտ-ներինց) — ուվերտյուրաններինց, անարակտներինց, յերգեցիկ խմբե-րինց, անսամբլներինց, պարերինց»: Դարգումիժակու «Քարե հյուրը» «գա յեզակի բացառիկ յերևույթ ե վոչ միայն ուսական ալի համաշխարհային յերաժշտութիւն մեջ, յեթե հաշվի չառնենք Մուսորգսկու կողմինց գրված «Ամուսնութիւն» առաջին գործողու-թիւնը»: Դարգումիժակին շատ խոշոր ազդեցութիւն ե թողել յե-րիտասարդ ուս կոմպոզիտորներին վրա, մասնավորապէս Բալա-կիրեվի խմբի անդամներին վրա՝ Կյուրի, Մուսորգսկու, Բիմսկի-Կորսակովի և Բորդինի վրա, վորոնց հետ նա մոտ հարաբերու-թիւններին մեջ եր:

Դարգումիժակին վախճանվել ե 1869 թ. հունվարի 5-ին Պե-տերբուրգում:

ՋՐԱՀԱՐՍ

«Ջրահարս» ոսկերան գրված ե ըստ Պուշկինի համանուն հան-ճարեղ դրամատիկական տեսիլներին տեկստի: Յենթագրութիւն կա, վոր սկզբում Պուշկինը «Ջրահարս»-ը գրել ե վորպէս ոսկե-րային լիբրետոտ կոմպոզիտոր Յեսաուլովի համար, և միայն հետագայում ձեւափոխել ե դրամայի, վորը չի վերջացրել: Լիբ-րետոյի վերջավորութիւնը ստիպված ե յեղել գրել-վերջացնել ինքը Դարգումիժակին:

«Ինչն ե ինձ տանջում, — գա լիբրետոտն ե, — գրում ե Դար-գումիժակին իրեն նամակներինց մեկում» — յերևակայիր, վոր յես-կինքս եմ գրում վոտանավորներ: Մեզ մոտ բանաստեղծները բո-լորը հանճարներ են՝ չկա և վոչ մեկը — միայն տաղանդով, ինչպէս դու և յես, և նրանց հետ վոչ մի համերաշխութիւն հնարավոր չի: Նայում են վրադ բարձունքների բարձունքինց և արհամարհում են»:

Բացի լիբրետոյի վերջավորութիւննց՝ Դարգումիժակին գրում ե նաև մի քանի եպիգրամներ՝ առաջին գործողութիւն մեջ Նա-տալայի վերջին արիան — «Ինեպրի թագունի», յերկրորդ գործո-ղութիւն մեջ — Ուլայի կատակ-յերգը, և պուշկինյան տեկստի մի շարք փոփոխութիւններ և անում:

Սկսելով իր ստեղծագործական աշխատանքները «Ջրահարս» ոսկերայի վրա, կոմպոզիտորը միանգամայն գլխակցորեն ձգտում եր անգագափար և մակերեսային արվեստին, հակադրել սոցիա-լական բովանդակութիւնը լի մի արվեստ, արվեստ, վորը «բնա-կան» և ճշմարտորեն արտացոլում ե իրականութիւնը: «Դարգո-միժակին ձգտում եր յերաժշտական մարմնացում տալ սուր դրա-մատիկական (կամ կոմիկական) գրութիւններին: Փնտռում եր ավելի մեծ հոգեբանական խորութիւնը»:

«Աշխատում եմ իմ «Ջրահարս»-ի վրա, — գրում ե նա: Ինչ-քան ավելի շատ եմ ուսումնասիրում մեր ժողովրդական ելեմենտ-ները, այնքան ավելի շատ եմ բացում նրանց մեջ զանազան կող-մեր: Գլխական... շոշափել ե նրա զեռ միայն մեկ կողմը: Դրաման նրա մոտ շատ թախծոտ ե, իսկ կոմիկական կողմը կորցնում ե ազգայնութիւնը: Ուժերիս և հնարավորութիւններիս սահմաննե-րում, յես աշխատում եմ «Ջրահարս»-ի մեջ զարգացնել մեր դրա-մատիկական ելեմենտները»:

«...Յես մտադրութիւն չունեմ նրանց համար յերաժշտու-թիւնը գվարճանք դարձնել, — գրում ե նա մեկ ուրիշ նակալում: —

Ուզում եմ, վերադառնալի հնչյունը ուղղակի արտահայտի խոսք: Ուզում եմ նեմարտաբյուն:

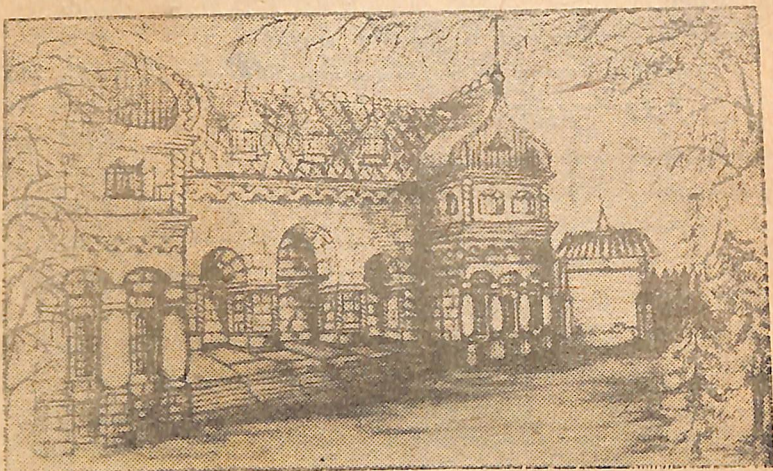
Յեւ իրոք, Դարգոմիժսկուն հաջողվում է ստեղծել ուսանողան առաջին ռեալիստական ոպերան, վորը համակված է մեծ սիրով դեպի ժողովուրդը: Այդ պատճառով «Ջրահարս»-ը հանդիսանում է նոր ետապ, վոչ միայն Դարգոմիժսկու ստեղծագործության մեջ, այլ նաև ուսանողան յերաժշտական կուլտուրայի պատմության մեջ: «Ջրահարս»-ը իր ամուր տեղն է գրավել մեր խորհրդային ոպերային թատրոնների ռեպերտուարում, շնորհիվ իր առաջադիմական ելմաների, շնորհիվ կոմպոզիտորին ժամանակակից տեղային կենցաղի, կենդանի և ճշմարիտ նկարագրին, շնորհիվ իրեն ժողովրդականությանը: Իսկ «Ջրահարս»-ի ժողովրդականությունը կայանում է վոչ միայն նրանում, վոր նա գրված է ժողովրդական, յերաժշտական ստեղծագործության մեծ ազդեցության տակ, և վոր կենդանի, ռեալիստականորեն տրված են ժողովրդական, սովորութիւններն ու ծեսերը, այլև նրանում, վոր նրա մեջ արտացոլվել են ժողովրդի թագնված ցանկությունները, նրա ձգտումները, նրա իղձերը: Իսկ ժողովրդի հիմնական իղձն էր—մարդկանց սոցիալական հավասարությունը: «Ջրահարս»-ում ամբողջ տրագեդիան բղխում է սոցիալական անհավասար հասարակության անդամների ընդհարումից: Յեթե ջրաղացպանի աղջիկը իշխանի հետ սոցիալական հավասար լինել, այդ դեպքում տրագեդիան տեղի չեր կարող ունենալ, վորովհետև ինքը կոնֆլիկտը անհար կլինէր: Ջրաղացպանի աղջիկը հաղթում է և վրեժխնդիր է լինում իշխանին միայն այն ժամանակ, յերբ նա սոցիալական հավասար է դառնում նրան:

Իշխանի կողմից վերավորված և ինչ-վոր ստորջրյա թագաւորության մեջ թագուհի դարձած և իրեն վերավորողից վրեժխնդիր յեղած աղջկա պատմությունը—դա ժողովրդական ասացվածքների սովորական մոտիվ է, վորոնց մեջ արտահայտվում է ժողովրդի սպասումները—վոր կգանվի նոր ճշմարտություն, կվերականգնի սոցիալական արդարությունը:

Դարգոմիժսկու մեծ արժանիքը կայանում է հենց նրանում, վոր նա կարողացել է ցայտուն, հուզականությամբ ճշմարիտ, բայց միևնույն ժամանակ պարզ ու հանրամատչելի յերաժշտական լեզվով արտահայտել հանճարեղ ուսանողան բանաստեղծ Պուշկինի ամենաժողովրդական ստեղծագործություններից մեկի գործող անձանց վոզլ հոգեբանական խորությունը:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Իշխան	տենոր
Իշխանուհի	մեցցո-սոպրանո
Ջրաղացպան	բաս
Նաստա, նրա աղջիկը, հետ ջրահարս	սոպրանո
Ոլգա—վորբ աղջիկ, ապրում է իշխանուհու մոտ—սոպրանո	
Խնամախոս	բարիտոն
Ռուստալյա—Նատաշայի և իշխանի աղջիկը	
Բոյարներ, նրանց կանայք, վորսորդներ, գյուղացիներ, գեղջկուհիներ և ջրահարսեր:	



ՄԻԱՋԻՆ ԳՈՐԺՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Ջրաղաց Դնեպրի ափին: Ծեր ջրաղացպանի ազնիվը, Նատաշան, արդեն մեկ տարի յե, վոր սիրում ե իշխանին: Բայց վերջին ժամանակներս իշխանը, ինչ-վոր շատ վաղուց ե, վոր չի յեղել իր մոտ, և նրա սիրող սիրտը վատ ըաներ ե նախազգում: Ծեր ջրաղացպանը խորհուրդ ե տալիս նրան, գոնե վորեւե ոգուտ քաղել իշխանից, թե իր և թե ծնողների համար:

Մտնում ե իշխանը, վորը յեկել ե հաղորդելու Նատաշային այն մասին, վոր ինքը պիտի ամուսնանա ուրիշի հետ: Տեսնելով Նատաշային, նրա տանջանքները և լսելով նրա հանդիմանությունները, իշխանը վարանում ե—ճակատագրական լուրով հանկարծակի հարված հասցնելու նրան: Իշխանը հանգստացնում ե Նատաշային, հավատացնում ե նրան, վոր սիրում ե առաջվա նման: Ներս ե մտնում ձիապանը և հանձնում ե իշխանին մի արկղիկ մանյակով:

— «Այսոր ուղիղ մեկ տարի յե, ինչ մենք առաջին անգամ հանդիպեցինք իրար. վերցրու վորպես ընծա այս մանյակը: Դե, տեսնում ես հիմա, վոր հիշում եյի քո մասին», — ասում ե իշխանը գիմելով Նատաշային:

— «Ինչիս են պետք ինձ նվերները, հավատա, վոր քո սերը և փաղաքշանքը աշխարհի բոլոր գանձերից ավելի թանգ են, — պատասխանում ե Նատաշան՝ ընդունելով ընծան: Նա նորից իրեն յերջանիկ ե զգում: Նատաշան, իշխանը և ջրաղացպանը մտնում են ջրաղաց: Ներս են գալիս գյուղացիներ և սկսում են յերգել տխուր, վշտալի մի յերգ: Ջրաղացպանը, լսելով նրանց յերգը, գուրս ե գալիս և հայտնելով, վոր իշխանը ջրաղացումն ե, առաջարկում ե զվարճացնել թանգագին հյուրին: Սկսվում են պարերգերն ու պարերը: Մտնում ե իշխանը: Ջրաղացպանը, նկատելով, վոր իշխանը ուրախ չե և պարերին ուշադրություն չի դարձնում, նշան ե անում գյուղացիներին, վորպեսզի նրանք հեռանան և ինքն ել քիչ հետո հեռանում ե: Նատաշան

ցանկանում է իմանալ իշխանի տիրութեան պատճառը: Իշխանը, Նատաշայի յերկարաակ ու համառ թախանձանքից հետո, հայտնում է նրան, վոր ինքը պետք է ամուսնանա ուրիշի հետ:

—«Ձե վոր մենք ազատ չենք մեր սրտի ուզած կինն ընտրելու»,—արդարանում է իշխանը:

Գնալուց առաջ նա հազցնում է Նատաշայի գլխին գլխազարդ, վորպես հիշատակ իրենից, և թողնում է դրամով լի մի քսակ ջրաղացպանի համար:

—«Թող վոր գրկեմ քեզ վերջին անգամ»,—ասում է իշխանը, համբուրում է նրան և ուզում է հեռանալ: Նատաշան, կարծես արթնանալով, կանգնեցնում է նրան՝

—«Սպասիր, սպասիր, ուզում եյի ասել քեզ... Ձեմ հիշում ինչ... Հն, հիշեցի, շուտով յես մայր պիտի կոչվեմ...»:

Շփոթված իշխանը, հավատացնում է, վոր չի թողնի նրան ու յերեխային և շտապ հեռանում է:

Ներս է դալիս ջրաղացպանը: Նա հիացած է իշխանի նվերներով: Նատաշան անզգա վիճակում ասում է հորը, վոր իշխանը ամուսնացել է ուրիշի հետ, խայթիչ կերպով կրկնելով՝ «Իշխանները անկամ են իրենց սրտի ուզած կինն ընտրել» խոսքերը: Իզուր է ջանում ջրաղացպանը հանգստացնել իր դժբախտ աղջկան: Գալիս են գյուղացիները: Զրաղացպանը խնդրում է աղջկան ժողովրդի առաջ չխայտառակել հորը:

—«Ի՞նչ հայր ես ինձ համար»,—պատասխանում է նա:—Հա... մոռացել եյի՝ նա պատվիրել է քեզ տալ այս արծաթը, այն բանի համար, վոր դու բարի յես յեղել գեպի նա, նրա համար, վոր աղջկադ խիստ չես պահել»:

Փորձում են հանգստացնել Նատաշային նաև գյուղացիները, բայց վոչ մի հորդորանք չի ոգնում:

—«Ոճը, ոճը... Սառը ոճը սեղմում է իմ վիզը...»,—գոչում է նա, պոկելով իրենից իշխանի նվիրած մանյակը:

—«Ահա, ահա իմ պսակը, խայտառակութեան պսակը...»,—շարունակում է Նատաշան և պոկելով գլխից գլխազարդը նետում է գետը:

—«Դեռ պիտի թաղուհի, յես հանձնվում եմ քո հզոր իշխանութեանը, ընդունիր ինձ քո հովանովորութեան տակ և սովորեցրո՛ւ, թե ի՞նչպես վրեժխնդիր լինել ուխտադրժութեան և դավաճանութեան համար...»,—նա վազում է գեպի գետը և իրեն ջուրն է նետում:

Ծեր ջրաղացպանը ուզում է վազել նրա հետևից, բայց ուժասպառ վայր է ընկնում:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԺՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Իշխանի հարսանիքը: Բոյարները և իշխանուհու ընկերուհիները շրջապատել են յերիտասարդ դուչին: Իշխանը խմում է թանգագին հյուրերի կենացը: Իշխանուհին վերջին ֆուսա բարոֆն է ասում իր մանկութեան ընկերուհիներին: Իշխանը յերգվում է, վոր հավիտյան սիրելու յես նրան: Խնամախոսը սկսում է պարերը: Պարերից հետո նա խնդրում է աղջիկներին ելի յերգել: Աղջիկները յերգում են, վորից հետո գոհացած խնամախոսը սկսում է նրանց նվերներ բաժանել: Այդ ժամանակամիջոցին հյուրերի խմբի միջից լսվում է Նատաշայի ձայնը, վորը յերգում է այն մասին, թե ի՞նչպես առվակում մեկ ձկնիկ ասում է մեկ ուրիշին՝

—«Իսկ լսել ես դու, ձկնիկ քույրիկ, մեր ջրերի նորութեանները մասին: Թե ի՞նչպես մեզ մոտ յերեկոյան մի գեղեցիկ աղջիկ խեղդվեց, խեղդվելու ժամանակ նա անիծում եր իր սիրած յարին»:

Հյուրերը տարակուսանքի մեջ են: Իշխանուհին վախեցած է՝ «Լավ բան չե, վոր մեր հարսանիքին տխուր յերգ հնչեց»: Անհանգստացած իշխանը կարգադրում է իմանալ, թե ո՞վ է համարձակվել Նատաշային հարսանիք թողնել: Ընդհանուր իրարանցու մին վերջ գնելու նպատակով, խնամախոսը առաջարկում է խմել ամուսնական գուլգի կենացը: Իշխանը մոտենում է իշխանուհուն և այն վայրկյանին յերբ նա համբուրում է իշխանուհուն, լսվում է կնոջ բարձրաձայն հառաչանք՝ այդ նորից Նատաշան է:

Ձայրացած իշխանը հրամայում է գտնել և դուրս վռնգել ջրաղացպանի հանդուգն աղջկան:

Խանգարված հարսանյաց խնջույքը վերջանում է ընդհանուր իրարանցումով:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԺՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊՍՏԿԵՐ

Իշխանուհին իր սենյակում սպասում է իշխանին, վորը վերջին ժամանակներս, ինչ-վոր պատճառով արթնանում է շատ

վաղ, «հրամայում ե՞ս ձի թամբել և մինչև կես գիշեր աստված գիտե թե ի՞նչ տեղեր ե շրջում»։ Մտնում ե Ուզան։ Իշխանուհին կասկածում ե, վոր ամուսինն իրեն դավաճանում ե։ Ուզան վորձում ե հանգստացնել և ուրախացնել նրան ծիծաղելի յերգով։ Վերադառնում ե իշխանի վորսկանը և հայտնում ե, վոր իշխանը մնաց Դենպրի ափին։ Իշխանուհին հրամայում ե վորսկանին անմիջապես վերադառնալ իշխանի մոտ և ինքն Ուզայի հետ մեկ տեղ գնում ե նրա հետևից։

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Յերեկո Դենպրի ափին։ Նույն ջրաղացը՝ միայն կիսաքանդված։ Զրի միջ յերևում են ջրահարսերը։ Նրանք յերգում են, վաղվգում և դուրս են գալիս ափ։ Մոտեցող իշխանը վախեցնում ե նրանց. նրանք արագորեն իրենց ջուրն են նետում և անհայտանում են։ Մտնում ե իշխանը։ «Ինչ վոր անհայտ ույժ անկախ» իր «կամքից ձգում ե նրան գեպի այդ տխուր ափերը»։ Նա հիշում ե այն որերը, յերբ այդ նույն տեղում իրեն զիմավորում եր նա, վորի հետ իր «սիրտը յերջանկություն ճանաչեց»։ Բայց ավագ, «անվերադարձ անցան ուրախության պայծառ որերը»։ Ներս և մտնում ջրաղացպանը, գզգզված և կիսամերկ։

— «Բարե, բարե փեսա».

— «Ո՞վ ես դու»։

— «Յես այստեղի ագռափն եմ».

Իշխանը ճանաչում ե խելագարված ջրաղացպանին։ Զրաղացպանը պատմում ե նրան այն մասին, թե ինչպես ինքը ագռով դարձավ, թե ինչպես են ապրում իրեն աղջիկն ու թոռնիկը։

— «Ծերուկ, չե վոր այստեղ անտառում քաղցից կմեռնես. չե ուզում արդյոք գալ իմ ամրոցը»,— առաջարկում ե զղացած իշխանը։

— «Քո ամրոցը, չե, շնորհակալ եմ... Կգրավես, իսկ այնտեղ, թերես կխեղդեք մանյակով».

— «Տուր ինձ աղջիկս»— գոչելով, ջրաղացպանը հարձակվում ե իշխանի վրա։

Ներս են վազում իշխանական վորսորդները և ուժով ազատում են ջրաղացպանի ձեռքերից։

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Զրահարսերի ստորջրյա արքունիքը։ Նրանք պարում, յերգում, զվարճանում են։ Անցել ե ուղիղ տասնյերեւ տարի այն որվանից, յերբ Նատաշան իրեն ջուրը նետեց։ Նա դարձել ե ջրահարսերի թագուհին։ Վաղուց ցանկացած վրեժխնդրության ժամը կարծես հասել ե. այսօր իշխանը պիտի ափ գա, այդ պատճառով նա հրահանգում ե իր աղջկան Ռուսալուչկային, գրավել իշխանին և իրեն ապարանքը բերել։

— «...Իո՛ւ աշխատիր, սիրելիս, քո փաղաքշող մանկական խոսքերով գրավել նրան և իմ արքունիքը բերել. դու հիշեցրու նրան մատաղ որերի սիրո մասին և ասա, վոր յես կանչում ու սպասում եմ նրան»։

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Դենպրի նույն ափը։ Յերևում են իշխանուհին Ուզայի հետ և տեսնելով իշխանին, թագնվում են ավերված ջրաղացի հետեվում։ Մտնում ե իշխանը։ Դենպրից դուրս ե գալիս Ռուսալուչկան։ Իշխանը հիացած ե նրանով։ Ռուսալուչկան հայտնում ե նրան այն ամենը, ինչի մասին խնդրել եր մայրը և առաջարկում ե ուղիկցել նրան ստորջրյա արքունիքը։ Իշխանը ուզում ե գնալ, բայց այդ ժամանակ ջրաղացի յետևից դուրս են գալիս իշխանուհին ու Ուզան և աղաչում են նրան խնայել իրենց և տուն վերադառնալ։ Լսվում ե Նատաշայի ձայնը. վորը կանչում ե իշխանին իր մոտ։ Ներս և մտնում ջրաղացպանը և կարծես պաշտպանում ե իշխանին, իշխանուհուց ու Ուզայից։

— «...Յես այստեղի ագռափն եմ... ու տերը. նա մեր փեսացուն ե, մենք նրան չենք զիջի. այսօր հարսանիք ե և յես ձեզ հրավիրում եմ հարսանյաց խնջույքին»։ Զրաղացպանը և Ռուսալուչկան ձգում են իշխանին գեպի գետը։ Ռուսալուչկան իրեն նետում ե գետը, իսկ նրա հետևից ջրաղացպանը հրում ե իշխանին ջուրը։

* *

Ստորջրյա թագավորությունը։ Մի խումբ ջրահարսեր բերել են իշխանի մարմինը և դրել իրենց թագուհու վտանքի մոտ։

Կ. Մ.-Վ.

РУСАЛКА

Опера в 4-х действ. (6-ти карт.).

Музыка А. С. ДАРГОМЫЖСКОГО



А. С. ДАРГОМЫЖСКИЙ

Александр Сергеевич Даргомыжский родился 2 февраля 1813 г., в селе Даргомыже, Тульской губ. Отец его — почтовый чиновник и мелкий помещик в 1817 г. перебрал всю свою семью в Петербург, где создались самые благоприятные условия для развития музыкального таланта ребенка. 11—12-ти лет он уже играл на скрипке и фортепиано, учился пению и делал попытки сочинять. Как общее, так и музыкальное образование он получил дома. 14-летним мальчиком Даргомыжский поступает на государственную службу, что дает ему возможность, в очень короткий срок приобрести в Петербургских салонах известность, как пианист и композитор романсов и пьес для фортепиано. Теорией композиции Даргомыжский серьезно никогда не занимался. В 20-летнем возрасте он сближается с М. И. Глинкой, с которым проигрывает в четыре руки очень большое количество симфоний, увертюр и опер, как старых так и современных мастеров. В 1839 г. он написал свою первую оперу „Эсмеральда“, по роману В. Гюго „Собор Парижской богоматери“. Опера „Эсмеральда“ была поставлена только через 8 лет. В этой опере, несмотря на то, что она мало оригинальна, проявился „драматический дар, чутье сцены, умение характеризовать и выразительная вокальная декламация“. В 30 лет он навсегда бросает службу чиновника и всецело отдается музыкальному творчеству.

Через год он совершает свою первую поездку за границу, где знакомится с Мейербером, Галеви, Обером и другими виднейшими композиторами того времени.

После постановки оперы „Эсмеральда“ Даргомыжский пишет оперу-балет „Торжество Вакха“, на текст Пушкина, которая была поставлена только через 20 лет.

С 1843 г. по 1855 г. Даргомыжский был занят сочинением оперы „Русалка“ (текст Пушкина), а также романсами и вокальными ансамблями. Вокруг Даргомыжского образовалась группа людей, которая проповедывала лозунги музыкально-художественного реализма: „правды в звуках“.

Последние годы своей жизни Даргомыжский работал над необычайно смелой по музыкальному замыслу музыкальной драмой „Каменный гость“ (текст Пушкина), которая построена исключительно на речитативах и лишена „всех оперных атрибутов—увертюры, антрактов, хоров, ансамблей, танцев“. „Каменный гость“ Даргомыжского — „это единичное, исключительное явление не только в русской, но и в мировой музыке, если не считать 1-го акта „Женитьбы“ написанного Муссоргским“. Даргомыжский оказал огромное влияние на молодых русских композиторов, в частности на членов балакиревского кружка: на Кюи, Муссоргского, Римского-Корсакова и Бородину, с которыми он был в тесном общении.

Умер Даргомыжский 5 января 1869 г. в Петербурге.

РУСАЛКА

Опера „Русалка“ написана на одноименный текст гениальных драматических сцен Пушкина. Существует предположение, что „Русалку“ Пушкин первоначально писал как оперное либретто (для композитора Есаулова), и лишь впоследствии переделал на драму, которую не успел закончить. Даргомыжскому пришлось самому дописать окончание либретто.

„Что меня мучит,—это либретто,—пишет Даргомыжский в одном из своих писем: вообрази, что я сам пишу стихи. Поэты у нас все гении: ни одного нет просто с талантом, как ты да я; и с ними ладу никакого нет; смотрят на тебя с высоты высот и презирают“.

Кроме дописания либретто Даргомыжский сочинил несколько эпизодов: в первом акте последнюю арию Наташи „Днепра царица“; во втором акте шутиливую песенку Ольги, и сделал ряд изменений пушкинского текста.

Приступая к сочинению оперы „Русалка“ композитор, вполне сознательно стремился противопоставить безыдейному и поверхностному искусству, искусство, наполненное социальным содержанием, искусство, которое „натурально“, правдиво отображает действительность. „Даргомыжский стремился музыкально воплотить острые драматические (или комические) ситуации. Искал большей психологической глубины“.

„Тружусь над своею „Русалкою“, — пишет он. — Что больше изучаю наши народные элементы, то больше открываю в них разнообразных сторон. Глинка... затронул еще только одну ее сторону—сторону лирическую. Драма у него слишком заунывна, комическая сторона теряет национальность... По силе и возможности, я в „Русалке“ своей работаю над развитием наших драматических элементов“.

„... Я не намерен снизводить для них музыку до забавы,—пишет он в другом письме.—Хочу, чтобы звук прямо выражал слово. Хочу правды“.

И действительно, Даргомыжскому удалось создать первую русскую реалистическую оперу проникнутую большой любовью к народу. Поэтому „Русалка“ является новым этапом не только в творчестве Даргомыжского, но и в истории русской музыкальной культуры.

„Русалка“ завоевала прочное место в репертуаре наших советских оперных театров благодаря своим прогрессивным элементам, благодаря жизненному, правдивому изображению современного композитору поместного быта, благодаря своей народности. А народность „Русалки“ заключается не только в том, что она написана под большим влиянием народно-песенного творчества, и что жизненно, реалистично даны народные обычаи и образы, но и в том, что в ней отражены потаенные желания народа, его стремления, его мечты. Основной же мечтой народа было—социальное равенство людей.

Еслиб дочь мельника была бы социально равной князю, то эта трагедия не имела бы места, так как сам конфликт был бы невозможен. Дочь мельника побеждает и мстит князю только тогда, когда она делается социально равной ему.

История девушки, обиженной князем и где-то, в подводном царстве ставшей царицей и отомстившей своему обидчику, это обычный мотив народных сказаний, в которых проявляются чаяния народа, что будет найдена новая правда, восстановлена социальная справедливость.

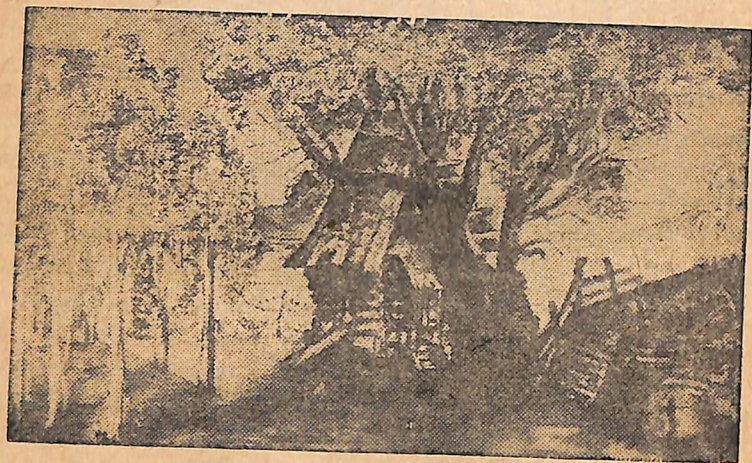
Великая заслуга Даргомыжского заключается именно в том, что он сумел ярким, эмоционально правдивым, но в тоже время простым и популярным музыкальным языком передать образы одного из самых народных произведений гениального русского поэта—Пушкина.

Действующие лица:

Князь тенор.
Княгиня меццо-сопрано.
Мельник бас.
Наташа, его дочь, потом русалка. сопрано.
Ольга, сирота, преданная княгине сопрано.
Сват баритон.
Русалочка, 12-ти лет.

Бояре, боярыни, охотники, крестьяне, крестьянки и русалки.





ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

Мельница на берегу Днепра. Дочь старого мельника, Наташа, вот уже год, как любит князя. Но за последнее время, что-то очень долго князь не был у нее и ее любящее сердце чувствует недоброе. Старый мельник советует ей извлечь хоть какую-нибудь пользу от князя, как для себя самой так и для родных. Входит князь, который приехал сообщить Наташе, что он должен жениться на другой. Увидев Наташу, ее страдания, и услышав ее упреки, князь не может „решиться ее внезапно поразить известием роковым!“. Князь успокаивает Наташу и уверяет, что любит ее как всегда. Входит конюх и подает князю ларчик с ожерельем.

— „Сегодня ровно год, как в первый раз мы встретились с тобой; возьми на память это ожерелье. Ну видишь ли теперь, что помнил о тебе“, — говорит князь, — обращаясь к Наташе.

— „На что подарки мне, поверь, любовь твоя и ласки дороже всех сокровищ мира“, — отвечает Наташа, принимая подарок. Она снова чувствует себя счастливой.

Наташа, князь и мельник уходят на мельницу. Входят крестьяне и начинают петь грустную, заунывную песню. Услышав их песню, выходит мельник и сообщает, что князь на мельнице предлагает потешить дорогого гостя. Начинаются хороводы, переходящие в плясовую. Входит князь. Мельник замечает, что князь не весел и мало обращает внимание на хороводы, делает знак крестьянам, чтобы они удалились и после уходит сам. Наташа хочет знать причину печали князя. Князь, после долгих и настойчивых просьб Наташи, открывает ей, что он должен жениться на другой:

— „Ведь мы не вольны жен себе по сердцу брать“, — оправдывается князь.

Перед уходом он надевает на ее голову повязку в память о себе, и оставляет мешок с деньгами для мельника.

— „Дай обнять тебя в последний раз!“, — говорит князь, целует ее и хочет удалиться. Наташа, как будто опомнясь, останавливает его:

— „Постой! Постой, тебе сказать хотела... Не помню что... Да, вспомнила; я скоро матерью должна назваться...“.

Растерянный князь уверяет, что не оставит ее и ребенка и поспешно удаляется.

Входит мельник. Он восхищен подарками князя. Наташа в забытии говорит отцу, что князь женился на другой, язвительно повторяя слова: „князя не вольны жен себе по сердцу брать“. Напрасно старается мельник успокоить свою несчастную дочь. Приходят крестьяне. Мельник просит дочь не срамить отца перед народом.

— „Какой ты мне отец, — отвечает она. — Да... забыла я: тебе отдать велел он это серебро за то, что добр был для него, за то, что дочь держал не строго“.

Пытаются успокоить Наташу и крестьяне, но никакие уговоры не помогают.

— „Змея, змея... Холодная змея мне шею давит...“, — кричит она, срывая с себя ожерелье, подаренное князем.

— „Вот, вот венец мой, венец позорный!..“, — продолжает Наташа и срывая с головы повязку, бросает в Днепр.

— „Днепра царица, предаюсь могучей власти я твоей; прими меня под свой покров, и научи, как отомстить за вероломство, за измену...“, — она бежит к реке и бросается в воду. Старый мельник хочет бежать за ней, но падает в изнеможении.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ

Свадьба князя. Бояре и подружки княгини окружили молодую чету. Гости величают счастливую молодую пару. Князь пьет за здоровье дорогих гостей. Княгиня прощается с подругами детства. Князь клянется ей в вечной любви. Сват за-

тевает пляски. После плясок сват просит девушек спеть еще. Довольный песней девушек сват раздает им подарки. В это время из группы гостей слышится голос Наташи, которая поет о том, как в речке одна рыбка говорила другой:

— „...А слыжала-ль ты, рыбка сестрица, про вести наши, про речные? Как у нас вечер красна девица утопилась; утопая, милого друга проклинала“.

Гости в недоумении. Княгиня напугана: „Не к добру на свадьбе нашей песня грусти раздалась“. Встревоженный князь приказывает узнать, кто смел впустить Наташу на свадьбу. С целью прекратить общее смятение, сват предлагает тост за здоровье молодых. Князь подходит к княгине и в то время, когда он целует ее, в группе гостей раздается сильный женский стон: это опять Наташа.

Рассерженный князь приказывает отыскать и прогнать дерзкую мельничиху.

Омраченный свадебный пир кончается общей суматохой.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

Картина первая

В тереме у княгини. Она ждет князя, который за последнее время, почему-то просыпается очень рано и „велит коня себе седлать, и до ночи, бог ведает, где ездит!“. Входит Ольга. Княгиня подозревает мужа в измене. Ольга пытается успокоить и развеселить ее шуточной песней. Возвращается княжеский ловчий и сообщает, что князь остался на берегу Днепра. Княгиня приказывает ловчему немедленно вернуться к князю и сама, вместе с Ольгой идет вслед за ним.

Картина вторая

На берегу Днепра. Вечер. Та же мельница, только полуразвалившаяся. В воде показываются русалки. Они поют, резвятся и выходят на берег. Приближающийся князь испугивает их: они поспешно кидаются в воду и исчезают. Входит князь. „Невольно к этим грустным берегам“ его „влечет неведомая сила“. Он вспоминает дни, когда на этом же ме-

сте его встречала та, с которой его „сердце блаженство узмало“. Но увы! „Прошли невозвратно дни радости светлых...“.

Входит мельник, оборванный и полунагой.

— „Здорово, здорово зять!“.

— „Кто ты?“.

— „Я здешний ворон!“.

Князь узнает помещенного мельника. Мельник рассказывает ему о том, как он стал вороном и как живет с дочке и внучке.

— „Старик, ты здесь в лесу, с голоду умрешь: не хочешь ли пойти в мой терем“, — предлагает раскаявшийся князь.

— „В твой терем? Нет, спасибо!.. Заманишь, а там пожалуй, удавишь ожерельем!“. С криком: „Отдай мне дочь!“. Мельник бросается на князя. Вбегают княжеские охотники и силою освобождают его из рук мельника.

ДЕЙСТВИЕ ЧЕТВЕРТОЕ

Картина первая

Подводный терем русалок. Русалки танцуют. Прошло 12 лет с тех пор, как Наташа бросилась в Днепр. Она стала царицей русалок. Давно желанный час мщения князю, кажется настал: сегодня князь должен прийти на берег, поэтому она наставляет свою дочь, Русалочку, заманить его к ним в терем:

— „... Ты старайся, мой друг, лаской детских речей к нам его заманить и в мой терем завлечь; ты напомни ему про любовь юных дней и скажи, что я его зову и жду...“.

Картина вторая

Тот же берег Днепра. Показывается княгиня с Ольгой и, увидев князя скрываются за развалинами мельницы. Входит князь. Из Днепра выходит Русалочка. Князь в восторге от нее. Она сообщает князю все то, что говорила мать и предлагает отвести его к ней. Князь хочет идти, но в это время из-за мельницы выходят княгиня и Ольга, и умоляют

его пощадить их и вернуться домой. Слышится голос Наташи, которая зовет князя к себе. Вбегает мельник и, как бы защищает князя от княгини и Ольги.

— „Я здешний ворон... и хозяин! Он наш жених, его мы не уступим! Сегодня свадьба и вас на пир я приглашаю!“. Мельник и Русалочка увлекают князя к реке. Русалочка кидается в реку, а вслед за нею мельник сталкивает в воду князя.

* * *

Подводное царство. Группа русалок принесли и положили тело князя к ногам своей царицы.

К. М.-В.

Տեխ. ձև. և սրբ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆ

Тех. оформ. и кор. А. АХВЕРДЯН.

Ռեկլամ-չրատ. Բյուրո պ. № 161 Քաղիտ № 6507

Պետհամալսարանի տպարան պ. № 98. տիրած 3000:

Типография Госунта. Горлит № 6507.

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0309493

